

Ἡ ἀπόφασις ἀντιστάσει, σὲ Ἰταλικὴ ἀπειλὴ ἐσθραφικῆ, ἀπὸ τότε, μοναρχία τῆς Ἑλλάδος μόνος ἐναντίον τοῦ μεγαλυτέρου συντασιακοῦ δυνάμειον διὰ τὸν αἰώνιον. Ἦτος πράγματι ἀπόφασις φ ο β ε ρ ᾶ... Ὁ δ ἄθροιστος ποῦ πῆρε τὴν ἀπόφασιν αὐτὴ, συμπληρώσει τὰ 68 τοῦ χρόνου. Δὲν εἶναι ὁ ἀντίφραστος νεοίας ποῦ θὰ τρέξῃ τὰ προεπιληθῆσθαι τὴν ἀτομικὴν του δόξα, ὅσα κ' ἂν πρόκειται νὰ στοιχίσῃ στὸ σῶμα. Ὅθεν ἀνήκει στὴ σχολὴ ἐκείνων ποῦ πιστεύουν ὅτι μοναδικὸς προσρισμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι νὰ γίνεταί ὀλοκαύτωμα. Ὑπόφραον ἔργα πολιτισμοῦ ποῦ ἀξίζουν ὅσο καὶ τὸ Ζόλογο καὶ τὸ Ἀρκάδι.

Ὁ Μεταξῆς εἶναι στρατιωτικὸς. Ἔχει φάσει τὸν πόλεμον μὲ τὸ κοινά. Εἶδε τὴν φρίκην του μὲ τὰ μάτια του. Παρέλαβε τὴν Ἑλλάδα, ἐπολείματα τῆς Ἑλλάδος, ὅσῃ ἀπὸ εἰκοσι χρόνων πόλεμος, ἀναρχία, ἐσχαθάλωμα. Κατακυλώθηκε ἕνα τεράστιον ἔργον ἀνορθώσεως καὶ δημιουργίας. Τὸ εἶδε νὰ παίρῃ σάρκα καὶ ὀστά, τὸ ἀγάπησε, τὸ ποιεῖ.

Βέβαιον δὲν ἔχει ψευδαισθήσεις. Τὸν εἶδον νὰ λέγῃ στὸ μυστικὸ συμβόλιον τῶν ναυάρχων, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1936, ὅτι «ὁ πόλεμος εἶναι ἀναφευκτικὸς καὶ ὅτι ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος θὰ εἶναι παρὰ τὸ πλεονὸν τῆς Ἀγγλίας». Φροντίζον τον ὅμως καὶ καθήκον του θὰ εἶναι νὰ κρατήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἔξω ἀπὸ τὸν πόλεμον, ὅσο μαζοῦ περισσότερον. Κάθε μέρας, κάθε μέρα θὰ εἶναι κέρδος.

Ὁ Μεταξῆς τοῦ 1939 δὲν εἶναι διαφορετικῶς ἀπὸ τὸν Μεταξῆ τοῦ 1915. Παρακαλεῖ τὸ Θεὸ μὲ ἅλη του τὴ δυνάμιν τῆς βαθεῖας του πίστεως: «Παρελθόντο ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτον. Εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ζέρει τὰ γραμμένα.

Γιατὶ ἔπαρχει ἕνα σημεῖον, τὸ εἶδε ἀπὸ τὴν ἀρχή, τὸ βλέπει τώρα, ὅπου ὁ βαθύτερος πόνθος του, ἡ εἰρηρικὴ γραμμὴ, θὰ διασπορευθῆ ἀπότομα μὲ τὴν ἐπιταγὴν τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, μὲ τὴν τιμὴν τοῦ Ἔθνους. Μπροστὰ στὸ διλημμα δὲν ἔπαρχει δισταγμὸς. «Alors, c'est la guerre» Γ' αὐτὸ πρὸ πάντων, ἡ ἀπόφασιν τῆς 18 Μαρτίου ἐπῆρξε ἀπόφασιν φ ο β ε ρ ᾶ.

Τὴν ἀπόφασιν αὐτὴ τὴν ἀνακοινῶναι ἑμμέσως στὸν Γενάρκιον, ποῦ βεβήθηκε παραστικῶς στὴν Ἀθήναι τὴν 31 Μαρτίου: ἐδὲν θὰ ἐνεθώμεν ποτὲ ἀντιμέτωποι τῶν Ἀγγλων¹. Τὴν ἀνακοινῶναι στὸ Ἐπιτελεῖον καὶ στοὺς διοικητὰς τῶν μεγάλων μονάδων τὴν 7 Ἀπριλίου. Τὴν ἀνακοινῶναι στοὺς Ἀγγλους τὴν 9 Ἀπριλίου².

Τὴν ἀνακοινῶναι στὸν Ἰταλὸν Πράβον κατὰ τὴν ἱστορικὴ συνάντησιν τῆς 21 Ἀυγούστου, γὰ τὴν ὁποία μᾶς ἀρῆκε ὁ ἴδιος μακρὸ σημεῖωμα. Τὴν ἀνα-

1. Β. Παπαδόπουλος, προσημ. ἔργον, σελ. 16.

2. Βλ. Ἡμερολόγιον.

κοινῶναι στὸν Ἑλληνικὸ Λαὸν, μὲ τὸ λόγο του στὸ γέθρον τῶν Τεχνικῶν τῆς 22 Ἀπριλίου³.

Τὴν παραδίδοι στὴν παγκόσμιαν γνώμην, μίσην τῶν διεθνῶν πρακτορείων: «Ἡ Ἑλλὰς εἶναι σταθερῶς ἀποφασισμένη νὰ ἐπερασιωθῆ τὴν πολιτικὴν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν ἰδιοκρίνην τῆς ἀκεραιότητος ἐδὲν τοχὸν ἡπειλοῦσθαι (Petit Parisien, 24.4.1939). «Ἡ Ἑλλὰς ἐδήλωσε σχετὰ διὰ πᾶσα ἀπάπειρα ἀνακηρύσεως ζητημάτων ἔχοντων σχέσιν μὲ τὴν ἰδιοκρίνην τῆς ἀκεραιότητος θὰ ἔχη ὡς συνέπεια τὴν ἀμείνον ἐκ μέρους τῆς ἐφαρμογῆς τῆς στοθερῆς τῆς ἀποφάσεως νὰ ἀμεινθῆ μὲ ἅλη τὰ μίσην τὰ ὁποία διαδέχεται. (Πρακτορείον Ηαννας καὶ «Χρόνος» Παρισίων τῆς 24.4.1939.

Σὲ λόγο θὰ καταρρεύσων ὅλοι καὶ ὅλοι, στὴν Ἐδράση καὶ γίγνη στὴν Ἑλλάδα. Θὰ καταρρεύσῃ, καταρρεύει ἤδη ἡ Βαλκανικὴ Συμμαχία. Ἡ Τουρκία, ὁ ἀσάλευτος γηραιὸς, θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ καὶ στὸ τέλος θὰ μᾶς παραδώσῃ στοὺς Γερμανοὺς καὶ στοὺς Βουλγάρους. Τὰ πολιτισμικά καὶ πλοῦσια κερδῆ τῆς Ἀσίας θὰ παραδοθῶν ἀμαχητῆ. Θὰ καταρρεύσῃ καὶ ἡ καίσιχη Γαλλία. Οἱ δεῦ κολοσοὶ, Ρωσία καὶ Ἀμερικὴ, θὰ παρακολουθῶν ἀσχετικῶν τὴν μοναρχίαν μας μὲ τὸ Χάρη. Καὶ τὴν κρίσιμην στιγμὴν, ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ μᾶς στείλῃ οὔτε τὰ ἀπορῆματα καμῖονα γιὰ νὰ συντηρήσουμε τὰ κριστικῶν παλληκάρια μας στὴν Τραπεζοῦνα καὶ στὸ Τομῆρον.

Τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα, θὰ ἀρχίσῃ νὰ καταρρεύσῃ καὶ ἡ ὄγεια τοῦ Μεταξῆ. Οἱ ζῶντες, οἱ πᾶνοι τοῦ ατομῆχου, τῶν ἐπιτάσεων, γίνονται σχεδὸν ἀσχετικοί. Τὴν 28 Νομβρίου 1939 σημεῖωναι στὸ Ἡμερολόγιό του: «Ἐλπιῶ ἕνα τορπυλλισμὸν καρέβιν.

Ἐνα πρῶτον ὅμως δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ, μέχρι τέλους: Ἡ ἀπόφασιν τῆς 18 Μαρτίου. Ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας, Γρηγόρης Γκαρῆκου, μᾶς ἀρῆκε μίαν ἀλλοσημένην περιγραφήν ἐκ τοῦ φραστικοῦ τοῦ Μεταξῆ τῆς «φοβερᾶς ἀποφάσεως»: Ὁ Ρουμῆνος ἑπιουργὸς εἶχε ἐπισκεψθῆ τὰς Ἀθήνας κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου 1939:

Γιὰ τὸν ἑπιουργὸν νὰ ἀναλλάξουμε τίς σκέψεις μας πᾶναι στὴν τελευταίαν εἰδήσει τῆς ἐπιρροιατικῆς κρίσεως, μακρὸν ἀπὸ τίς ἐπίσημες ἐπιτάσεις, ὁ Προϋπουργὸς μὲ πῆρε μαζί του στὸ Ἰσῆνον, ἀπ' ὅπου θὰ ἑπιρροιασῆ νὰ ἐπιρροιασῆ τὸ ἡλιοβασιλεῖον. Λίγα βήματα ἀπὸ τὰ κρῆματα τοῦ Ναοῦ, ὅπου ὁ λόρδος Βόρουν εἶχε χαράξῃ τὸ δόμα του, ὅπου εἶχε ἕνα μαρὸ περὶτερον, ὅπου μᾶς εἶχαν ἑπιρροιασῆ ἕνα γέθρον.

Ἐπιρροιασῆ δὲν ἑπιρροιασῆ νὰ τιμῆσῃ τὴν φύλοξιν τοῦ κ. Μεταξῆ. Μία κρίσις τῆς ἀρρῶστικῆς, ποῦ εἶχε ἐπιρροιασῆ στοὺς ἐπιρροιασῆ τοῦ Φόν Ριμπεντροπ, μ' ἑπιρροιασῆ γιὰ καλὰ ἑπιρροιασῆ. Ἀναγκασθῆκα νὰ ξηπαλῶσω σ' ἕνα κρῆματι ἑπιρροιασῆ ποῦ βρισκῶταν σ' ἕνα δωματίον τοῦ περὶτερου. Ὁ γίγρον-Πράβρος κάθησε πατρικά στὸ προση-

1. Παπαδόπουλος Α'.

παλὸ μου, καὶ γιὰ νὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ ξεχάσω τοὺς πόικους μου, ἀρχισὲ χαμηλόφωνα νὰ μοῦ διηγείται τὴς ἀναμνήσεις τῆς πολιτικῆς του ζωῆς.

Ὁ στρατηγὸς Μεταξῆς εἶχε βεῖ πολλά πράγματα κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς πολυτάραχης ζωῆς του. Κοινοβουλευτικὴς διαμάχαις, ἀγῶνας τῶν κομμάτων, συνμοσφίαις, πραξικοπήματα. Σὲ μιὰ δύστυχη πάλη μ' ἕνα πολὺ μεγάλον ἀντίπαλον, εἶχε ὑποστή φυλακίσεις, ἔξορις, διώξεις καὶ μικρὴς θανατικὴς καταδίκες. Ἐπειτα ἤρθε ἡ σειρά του νὰ κυβερνήσῃ καὶ νὰ μοιράσῃ κ' αὐτὸς ἔξορις καὶ φυλακίσεις, κρατῶντας τὴ δημοσίαν τάξιν μὲ σιβερνία πυγμῆ. Ἡ φωνὴ αὐτῆ εἶχε μιὰν ἐκπληκτικὴν γλυκύτητα, γιὰ νὰ μὴ ταραξῆ τὴν ἀκοή ἑνὸς ἀρρωστοῦ φίλου καὶ γιὰ νὰ ἀποδώσῃ καλύτερα τὴν ἐπιτασί τῆς φλογερῆς του ἀγάπης πρὸς τὸν τόπον του. Ἡ ἀγάπη αὐτῆ τὸν ἐγίμει δολόκληρον, ἀφ' ὅπου εἶχαν σβῆσαι τὰ κομματικὰ πάθη. Ὁ μοιδικὸς σκοπὸς τῶν ὁποίων ὁ Μεταξῆς εἶχε πιά τὴ θέλησι νὰ ἐπιβιώσῃ, ἦταν νὰ ἐξοπλισθῆ τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ τὴν καταστήσῃ ἰκανὴ νὰ ἀμυνθῆ. Ἄν ἀναγκάσθηκα, μοῦ εἶπε, νὰ ἰσταντικῶς στὸν ἀδιέλευστο ἔρωτα τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὸ ἔκανα γιὰ νὰ τὸν βοηθήσω νὰ διατηρήσῃ τὴν ἔθνην καὶ ἀνεξαρτησίαν. Γιατὶ οἱ καιροὶ ποὺ ἔρχονται δὲν θάβωσι πιά εὐνοίαι γιὰ τὴς μικρῆς χώρας. Παντοῦ ἡ «Νέα Τάξις» προσβάλλει τὴς πύλας προσφιλῆς μας Ἰδέαι: μπρὸς στὴς τάσεις τῆς ἠνοσιώσεως μὲ τὴ βία, οἱ πατριδοὶ μας βρίσκονται σὲ συνεχῆ κίνδυνον. Μοιάζει σὸν νὰ καθήκονταν πιά ἀχρηστὰ τὰ ἔθνη. Καὶ ὅμως τί μεγαλύτερον μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ στὸν κόσμον ἀπὸ τὴς μικρῆς μας πατριδοῦ;

Ὁ Πρόεδρος ἀπλωσε τὸ χεῖρ πρὸς τὸ μέρος ὅπου τὰ ἔρειπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνῶν εἶχαν ἐξαφανισθῆ μίον στὸ σκοτάδι: «Ἐκεῖ, ἐκεῖ ἀρχισὲ ἡ Εὐρώπη, μοῦ εἶπε μὲ μιὰν ὑπερήφανη ἀπλότητα. Καὶ ἐκεῖ δὲν μποροῦσι νὰ τελειώσῃ ἀν δὲν μείνωσι συνεχῶς ἀγρυπνοὶ. Καὶ ἔπειτα, στρεφόμενος πρὸς ἐμένα, μὲ ρώτησε ἀναπάντητα: «Ἄν ἔρθωσι ἐπὶ τὴν χώρα σας, εἶστε ἀποφασισμένοι νὰ χτυπηθῆτε;»

«Καὶ βέβαιον! Μήπως ὅλες οἱ πράξεις μας δὲν εἰσι τὸ ἀποδεικνύουν;»

«Ἐλπίζω, εἶπε, ὅτι δάχετε τὴ δυνατότητα νὰ τὸ κάμει. Ὅσο γιὰ μᾶς, ἡ θάλασσα μᾶς ἐξασφαλίζει ἐλευθερίαν ἡρώσεως. Θὰ πολεμήσωμε, ὅκομα κ' ἂν χρειασθῆ ἄλλη μὲν φορὰ νὰ σκεπάζωμε τὴν χώρα μας μὲ ἔρειπια.»

Ὁ Πρόεδρος Μεταξῆς ἐπρόκειτο νὰ τῆρήσῃ τὸ λόγο του. ←

Τὰ γεγονότα τοῦ Ἀπριλίου ἰσπερὶ ἔωσαν πιά «ἀνεμιστρεπτιὸν τὸν Μεταξῆ, ὅπως θὰ μᾶς τῆ καὶ ὁ ἴδιος. Ἐπὶ δέκα συνεχῆ χρόνια, ὁ περιόσιος λαὸς τῶν Ἑλλήνων προτιμοῦσε τὸν καλόβολον Παναγιῆ Τσαλδάρη, τὴς «ἐπιφυλάξις» του καὶ τὸ καθεστῶς τῆς ρουσοφελολογίας. Ἐπὶ τῆ νὰ σημάτῃ ἡ ὄρα τοῦ θαλάσσιμου κινδύνου γιὰ τὴν ἐθνην ὁ Ἰωάννης Μεταξῆς, πῆ ἡλικία 68 χρόνων, τὴ δικαιοσύνη του. Ἦταν ὁ ἀνθρωπὸς τῆς Ἀνάγκης.

Ἡ τελευταία ἀπόπειρα τοῦ πολιτικοῦ κόσμου σκεπτεσε μὲ τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἰταλῶν ἐπὶ τὴν Κέρκυρα. Ὁ Σοφοῦλης μὲ ἐπισημνὰ του ζητοῦσε Οἰκονομικὴ κυβερνήσιν. Ὁ Μεταξῆς προτίθει στὸν Βασιλέα νὰ τὸν ἀπολύσῃ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν λύσιν Σοφοῦλη. Ὁ Βασιλεὺς ἀπαντᾷ: «Δὲν ἐτοκλήθηκα». Ὁ

1. Γρ. Γουρῆσιου, Οἱ τελευταίαις μέραις τῆς Εὐρώπης. σελ. 265-267.

Θ. Ἀγγελοπούλου: σινοφολογίαι. Οἱ παλατιανὲς συνμοσφίαις ἐξαμυλίζονται¹. Τὴν 9 Ἀπριλίου ὁ Μ.ταξῆς πῆρὲν ἐπιτασί τοῦ στρατοῦ: «Ἐνθουσιασμὸς ἀπερίγραπτος, πρωτοφανής». Τὴν 13 Ἀπριλίου σημειοῦσι: «Ἀπὸ ἡμερῶν γενικὸς ἐνθουσιασμὸς ἄνευ ἐξαιρέσεως ὑπὲρ ἑμοῦ». Στρατὸς καὶ λαὸς εἶσι μαζί του. Μπορεῖ τώρα νὰ προχωρήσῃ μὲ σέβει ἀλλὰ καὶ μὲ τόλμην μέσα στὸ κατασκότεινον πῆλαγος.

Εἶσι ἀνιμψισθῆτο, γιὰ ὁποῖον διαβάσῃ προσεκτικῶς τὸ ἐπίσημον κείμενον, ὅτι ἡ ἀδίστακτη στάσις τοῦ Μεταξῆ βοηθήσῃ (γιὰ νὰ μὴ ποῖμε ἀνάγκασιν) τοῦ Ἀγγλοῦ νὰ ἐκδηλωθῶν, καὶ τοῦ Ἰταλοῦ νὰ βάλωσι νερὸν ἐπὶ τὴν κρᾶσι τῶν².

Δὲν ἀπόχει ἐπίσης ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι σκοπὸς τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἰταλῶν καὶ τῆς προσορτήσεως τῆς Ἀλβανίας ἦταν ἡ ἀπόκτησις προγεφυρώματος ἐπὶ τὴν Βαλκανικὴν γιὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἰταλοὶ δὲν τὸ ἀπέκρυπταν³, καὶ ὁ λόγος τοῦ Τσιάνο τῆς 16 Δεκεμβρίου 1939 ἦθε ἐκ τῶν ὁσίων νὰ ἐπισημωσῇ ὅλες τὴς πληροφορίες ποὺ ἀπὸ τὸν Ἀπριλίον δὲν ἔπαυαν νὰ διαβιβάζουν οἱ πρεσβεῖς μας. «Ἡ Ἰταλικὴ πολιτικὴ, εἶπε ὁ Τσιάνο, προσανατολίζεται πρὸς τὴν Βαλκανικὴν, ἀντιθέτως τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἀπὸ τὰ Ἰταλικά συμφέροντα τὰ βασιζόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν, τὰς παλαιὰς παραδόσεις καὶ εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἰταλία κατ'ἐπιτασί διὰ τῆς προσορτήσεως τῆς Ἀλβανίας Βαλκανικὴ δόναμις». Ἀργότερα, ἐπὶ τὸν παρρησιον συμβόλον τῆς 15. 10. 1940 τοῦ ὁποῖου τὰ πρακτικὰ μᾶς ἀπεκάλυψε ὁ Γκρατζι, ὁ ἴδιος ὁ Μουσσολίνι ὁμολόγησε ὅτι τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν εἶχε ὁμωρῶσι πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκρηξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου. Πίσω ἀπὸ τὸ πραξικοπήμα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς στικτόταν ὁ ὁμῶς καὶ πατροπαράδοτος Ἰταλικὸς ἱμπεριαλισμὸς.

Ἀλλὰ οἱ Ἰταλοὶ τοῦ Μουσσολίνι δὲν ἦσαν Ρωμαῖον, καὶ ὁ Ντοῦτσιε ἤξερε τὸν λαὸν του. Γι' αὐτὸ, ἐπὶ ἐνάμιον χρόνον, ἡ πολιτικὴ του θὰ εἶσι νὰ ἐπιπέχῃ τὴν πορῶσιν τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐκφοβισμὸς καὶ ἐκβισμοῦς. Καὶ μόνον ὅταν,

1. Ὅχι ἀντιθέτως, ὅπως θὰ μᾶς δείξῃ τὸ Ἡμερολόγιον.

2. Βλέπε Ἀσκή Βιβλίον, ἔγγραφο ἐπ' ἀριθ. 23, 24, 25 καὶ 26. Τὴν «Ἀθήσασιν Chamberlain καὶ Daladier» τῆς 13. 4. 1939, τὴς δηλώσεως τῶν Ἰταλῶν περὶ ἀπερῶσιν τῆς ἀμεριώτητος τῆς Ἑλλάδος, καὶ γενικότερα διὰ τὰ κείμενα ποὺ ἀναφέρονται ἐπὶ τὸ Ἡμερολόγιον, τὰ παραθέτωμε σὲ συνέχειαν τῶν σχετικῶν ἔγγραφῶν τοῦ Ἡμερολογίου. Γιὰ περισσότερα, ὁ ἀναγνώστης θὰ ἀναγκασθῆ νὰ ἀναζητήσῃ τὰ συμφέροντα ποὺ μνημονοῦσασιν.

3. Βλ. Ἀσκή Βιβλίον, ἔγγραφο 29, 30, 39, 40, 42, 43.